

Dit profiel dient gelezen, geïnterpreteerd en gebruikt te worden in combinatie met de leeswijzer, waarin de noodzakelijke uitleg van de verschillende paragrafen vermeld is.

Dwergstern (*Sterna albifrons*) A195

1. Status:

Vogelrichtlijn Bijlage I (inwerkingtreding 1981). Voor Natura 2000 relevant als broedvogel.

2. Kenschets

Beschrijving: De dwergstern is de kleinste in Nederland voorkomende stern die in de vlucht opvalt door de zeer snelle vleugelslagen. De dwergstern is een koloniebroedvogel van rustige, schaars begroeide en dynamische milieus zoals zand-, kiezel- of schelpenbanken, eilandjes en opgespoten terreinen. Het voedsel bestaat vooral uit kleine vis en kreeftachtigen die in het intergetijdengebied worden gevangen. De Nederlandse broedvogels overwinteren in Afrika.

Relatief belang binnen Europa: De dwergstern komt buiten het West Palearctisch gebied voor in West Centraal Azië, Midden Oosten, West Afrika, China, Tasmanië, Noord en Midden Amerika en het Caribische gebied. De dwergstern is wijd verbreid in Europa, heeft een enigszins verbrokkeld verspreidingsgebied langs de kusten van Midden- en Zuid-Europa en is plaatselijk ook in het binnenland aanwezig zoals langs de Loire. De Europese populatie (17.000-23.000 paren in landen van de Europese Unie, waarvan 2% in Nederland) was in 1970-1990 stabiel maar nam gedurende 1990-2000 af. De Europese populatie geldt als ongunstig en afnemend.

3. Ecologische vereisten

Leefgebied: De broedkolonies bevinden zich in pionierbiotopen in voornamelijk zoute kustmilieus. De nestplaats is gelegen op zand-, kiezel of schelpenbanken en opgespoten terreinen, meestal niet verder dan 150 m en zelden verder dan 450 m van open water vandaan. Kale zandvlaktes zonder schelpen zijn minder in trek. Voor de kuikens moet enige dekking zoals korte vegetatie bereikbaar zijn binnen 50 m van de nestplaats. De soort nestelt bij voorkeur in kleine kolonies van enige tientallen paren en is weinig plaatsgetrouw. Zo kunnen kolonielocaties van jaar tot jaar sterk verschillen, afhankelijk van waar binnen een groter gebied met geschikte foerageergronden de veiligste en meest geschikte broedplaatsen zich voordoen. De dwergstern zoekt zijn voedsel in helder zout of zoet water van 25-100 cm diepte dat niet te snel stroomt, meestal binnen een straal van 3 km van de kolonie.

Voedsel: Dwergsterns foerageren op vis die hooguit 9 cm lang is zoals zandspiering, sprot, kleine platvis en stekelbaarzen en kreeftachtigen.

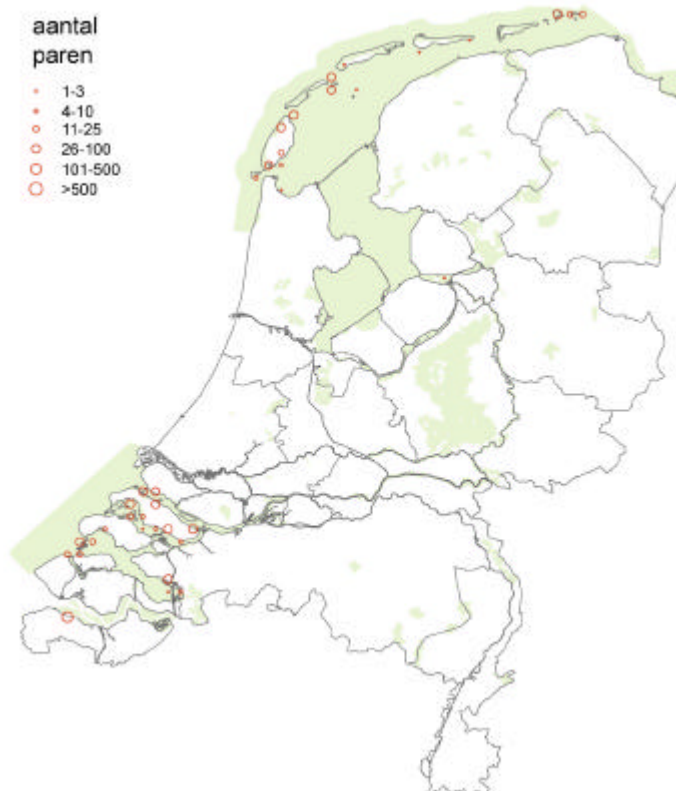
Rust: De mate van verstoring gevoeligheid van de dwergstern is gemiddeld tot groot, in foerageergebieden matig (verstoring bij < 100 m afstand) en op broed-, slaap- en rustplaatsen zeer groot (verstoring bij > 300 m afstand). Ook de gevoeligheid voor verstoring van zijn leefgebied, de eilanden, zandplaten en open kustgebieden is groot en het effect van verstoring op de populatie is eveneens groot. Het is goed mogelijk dat de Nederlandse populatie alleen nog in reservaten broedt omdat vestiging op zandplaten zoals bij andere sterns niet plaatsvindt vanwege verstoring door recreatieactiviteiten. Land- en waterrecreatie bedreigen de rust van de dwergstern het meest. Rond broedende dwergsterns wordt een recreatievrije bufferzone van 100-150 meter aanbevolen.

Minimum omvang duurzame populatie: Vanuit populatie-ecologische optiek zijn voor een duurzame sleutelpopulatie van de dwergstern ten minste 20 paren vereist. Voor een gunstige staat van instandhouding zijn op nationale schaal minimaal 20 sleutelpopulaties vereist (>400 paren). In

dit geval betekent dit dat er minimaal 20 kolonies aanwezig moeten zijn. De duurzaamheid van de populatie zal door het zeer geringe aantal grotere kolonies altijd twijfelachtig blijven.

4. Huidig voorkomen

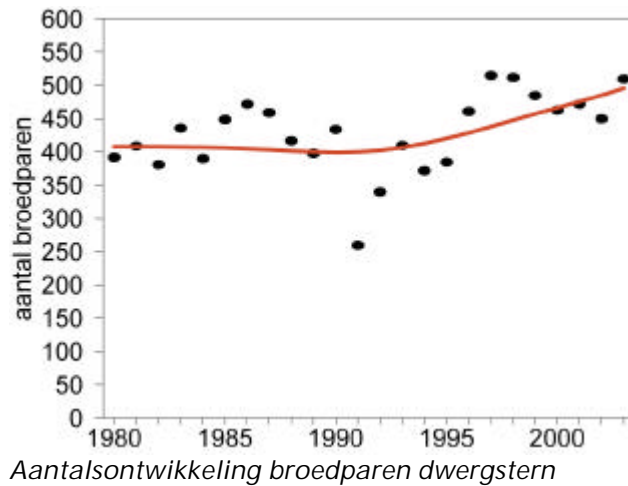
Het verspreidingsgebied is in ons land beperkt tot een 30-tal broedplaatsen in het Wadden- en Deltagebied (vooral Texel, Haringvliet en Westerschelde). Bijna de helft van die broedplaatsen omvat minder dan 11 nesten. Het natuurlijke verspreidingsgebied betreft tegenwoordig alleen het Waddengebied en de Delta. Oorspronkelijk broedde de soort ook in het IJsselmeergebied en dit gebeurt, vooral vlak na aanleg van nieuwe kale zandeilanden, nog steeds af en toe.



Verspreidingskaart dwergstern

5. Beoordeling landelijke staat van instandhouding

Trends in Nederland: De Nederlandse populatie van de dwergstern omvatte 800-900 paren tot rond 1960, maar stortte rond 1960-1965 in net als die van grote stern en visdief door vergiftiging. Vanuit dit dal (met 100 paren in 1967) lukte het de dwergstern slechts langzaam en gedeeltelijk op te klimmen. Het aantal steeg na 1990 zelden tot 500 paren en bleef meestal steken op 400-450. Daarmee zijn huidige aantallen half zo groot als die van voor 1960. Het verspreidingsgebied is sinds 1975 duidelijk afgenomen, met 40%, ondanks het ontstaan van enige nieuwe broedgelegenheden in vooral het Deltagebied.



Recente ontwikkelingen: De Nederlandse populatie van de dwergstern laat over de periode 1981-2003 een matige toename zien (significant, < 5% per jaar). Over de periode 1994-2003 vertonen de landelijke aantallen een schommelend verloop waarbij een trendclassificatie onzeker is (standaardfout te groot).

Beoordelingsaspect natuurlijk verspreidingsgebied: zeer ongunstig

Het verspreidingsgebied van de dwergstern is echter sinds 1975 gekrompen en daarbij is de bezetting met 40% verminderd. Broedplaatsen van de dwergstern zijn verdwenen langs de Groninger kust, het Lauwersmeer, de Friese IJsselmeerkust, plaatselijk op de Waddeneilanden en in het Deltagebied. In het totaal is de soort verdwenen uit 31 atlasblokken. Daar staan 15 nieuwe vestigingen tegenover: verschillende in het Deltagebied en op Noorderhaaks, een zandplaat voor het Marsdiep.

Beoordelingsaspect populatie: zeer ongunstig

De landelijke broedpopulatie van de dwergstern vertoont sterke schommelingen, afhankelijk van de beschikbaarheid van geschikte nestplaatsen. Over het geheel genomen lijkt het aantal vanaf 1973 te zijn toegenomen: 1973-1977 250-300 paren, 1985-90 380-450, 1991-95 250-410 en 1996-2000 460-510. Vergeleken met de aantallen voor 1960 (800-900 paren) blijven de huidige aantallen echter achter. Het verspreidingszwaartepunt van de huidige populatie bevindt zich in het Deltagebied, waar ongeveer 65% voorkomt, met belangrijke kolonies in het Haringvliet (Ventjagersplaten) en de Westerschelde. De Nederlandse broedpopulatie telt gemiddeld 400 paren in de periode 1979-1983 en in 1999-2003 gemiddeld 480 paren. Dat is veel lager dan de gunstige referentie.

Beoordelingsaspect leefgebied: matig ongunstig

Door gebrek aan natuurlijke dynamiek in kustgebieden ontstaan nauwelijks nieuwe nestbiotopen voor de dwergstern. Bestaande nestplaatsen kunnen verdwijnen door vegetatiesuccessie. De traditionele nestbiotoop op stranden is vrijwel overal ongeschikt geworden door recreatieactiviteiten. Lokaal is sprake van sterke predatie van eieren en kuikens door zoogdieren en vogels (o.a. kraaien).

Beoordelingsaspect toekomstperspectief: matig ongunstig

De aantallen nemen iets toe maar het verspreidingsgebied krimpt. Het is niet aannemelijk dat de populatie van de dwergstern bij gelijkblijvende omstandigheden sterk zal groeien, aangezien het aantal beschikbare broedlocaties uiterst beperkt is. Aanleg van geschikte broedgebieden in zoute wateren, omdat de vegetatiesuccessie daar traag verloopt, kan het ongeschikter worden van bestaande broedlocaties goedmaken. Een veel strengere bewaking van recreatiegevoelige kolonies kan het broedsucces aldaar verbeteren.

Landelijke instandhoudingsdoelstelling: Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor herstel populatie tot 800 paren.

Streefbeeld bij de landelijke instandhoudingsdoelstelling: Voortgaand herstel van de broedvogelpopulatie van de dwergstern tot het potentieel van 800 paren is nodig voor behoud.

Daarbij zijn in Delta en Waddengebied ten minste 5 kolonies nodig met ten minste 20 paren per kolonie. Van belang zijn stabiliteit van de aantallen in de belangrijkste kolonies en kolonisatie van nieuwe broedgebieden. Uitbreiding van broedlocaties is belangrijk voor populatieherstel. Goede broedlocaties voor de dwergstern worden gekenmerkt door hoge dynamiek, vorming van nieuwe eilanden, een trage vegetatiesuccessie, voldoende rust en isolatie ten opzichte van predatoren.

Oordeel: zeer ongunstig

Beoordeling staat van instandhouding		
Aspect	1981	2004
Verspreiding	matig ongunstig	zeer ongunstig
Populatie	zeer ongunstig	zeer ongunstig
Leefgebied	gunstig	matig ongunstig
Toekomstperspectief	matig ongunstig	matig ongunstig
Eindoordeel	zeer ongunstig	zeer ongunstig

6. Bronnen

- Arts, F. & Meininger, P.L. 1995. Foeragerende sterns in het Westerschelde estuarium: een verkenning in verband met verdieping. RIKZ Werkdocument OS-95.835X. Rijksinstituut voor Kust- en Zee, Middelburg.
- Boer, T.E. den, Arts, F., Beijersbergen, R.B. & Meininger, P.L. 1993. Actieplan Dwergstern. Actierapport 8. Vogelbescherming Nederland, Zeist.
- Hoekstein, M. 1996. Broedbiologie en voedsel van de Dwergstern. De Graspieper 96(4): 106-111.
- Koks, B.J. 1996. Broedende Dwergsterns in het Nederlandse Waddengebied. De Graspieper 96(4): 124-130.